

Končno naj zadostuje citat slovitega Hildebranda v „Novem stoletju“, listu reformiranega katolicizma: „Ponižno moremo priznati, da nismo bolj krščanski, oziroma še vedno nismo, da plemenita duša uspeva tudi brez cerkvenih zapovedi, in da noben zakrament — in naj rosi kakor mana z neba — ljudstva ne obvaruje pred izrodki!“

Dr. Simon Dolar.

Dr. Milan Heimrl. V Križevcih na Hrvaškem je umrl kot odvetnik v najlepši moški dobi 40 let. Bil je izmed onih mladih mož, ki so nastopili proti strahovladi grofa Khuen-Hedervarya, poudarjajoč demokratična načela v politiki ter narodno edinost Hrvatov in Srbov. Prišel je v Prago in se aktivno udeleževal jugoslovanskega gibanja pri listih „Hrvatska Misao“, „Nova Doba“ in „Glas“. Tu v zlati Pragi sem se seznanil z njim, ko smo se tudi Slovenci (Dermota, Kunšič, Schweiger, Žmavc) v teh listih našli s Hrvati in Srbi pri skupnem mišljenju in hotenju. Heimrl mi je bil izmed najbližjih, osebno visok in slok, živahen govornik in vedno šaljivo razpoložen. Prilagal je v mlajši generaciji med prvimi drobce za stavbo, ki se sedaj bliža svoji dovršitvi; zato zasluži, da se ga jugoslovanska javnost spominja s hvaležnostjo, a njegovi prijatelji in znanci z ljubeznijo.

Dr. L.

Dostojevski in smrtna kazen. Gotovo se bo prašal čitatelj, ko prečita objavljeni odlomek iz Romana „Idijot“, kje je črpal Dostojevski podatke, da s tako točnostjo in gotovostjo popisuje zadnje trenutke na smrt obsojenih. Lastna skušnja mu je dala te podatke, ki jih je podal svetu v „Idijotu“, kajti bil je obsojen na smrt in stal na morišču ter že vzel slovo od tega sveta. — Leta 1849. je dala ruska vlada aretirati krožek mladih inteligentov, ki so se shajali pri Petraševskem, zasnovatelju tega in več drugih enakih mu krožkov, češ, da snujejo državi nevarne naklepe in zarote. Po vojnem pravu je bilo dvajset „Petraševcev“, kakor so se imenovali, obsojenih na smrt, toda smrtna kazen jim je bila takoj spremenjena na prisilno delo v Sibirijo in druge kazni. Dneva razglasitve sodbe ni vedel nihče obsojencev, še manj o spremembi kazni. 22. decembra 1849. zjutraj so obsojence posadili na vozove ter jih odpeljali na trg, kjer so se vršile eksekucije, in jih postavili na morišče. Posloviti so se hoteli drug od drugega, toda ni jim bilo dovoljeno; vsak je mogel vzeti slovo le od svojih sosedov na desni in levi. V tem trenutku je Dostojevski enemu svojih sosedov razložil načrt novele, ki jo je spisal v ječi. Ta pojav potrjuje možnost onega zmedenega, mnogovrstnega, mirnega in obenem razburjenega stanja duha v takih trenutkih, ki ga nam opisuje Dostojevski v nekaterih svojih proizvodih. V objavljenem odlomku se zrcali ta pojav v tem, da vidi obsojenec bradavico na čelu gledalca in zarjaveli gumb rabljev. Ko so bili postavljeni obsojenci ob morišču, je stopil na sredo avditor ter jim prečital smrtno obsodbo. Med čitanjem je zasijalo solnce in Dostojevski je pripomnil sosedu: „Ni mogoče, da bi nas usmrtili!“ V odgovor mu je pokazal sosed na pokrit voz, ki je stal ob strani in na katerem so bile po njegovi sodbi krste. Tedaj Dostojevski že ni več dvomil. Na vse življenje so se mu vrezale v spomin besede, v obsodbi večkrat ponovljene: „obsojeni na smrt in se ustrelé“. Poleg tega pa se mu je enako globoko vtisnila v spomin tako zunanja podrobnost, da je avditor po prečitaniu obsodbe zložil papir, ga spravil v stranski žep in odšel z morišča. Za njim je nastopil duhovnik s križem v roki ter pozval obsojence k izpovedi, čemur se je odzval samo eden, dočim so križ poljubili vsi, celo oni, ki so bili ateisti. Sedaj so bili docela prepričani, da se obsodba v resnici izvrši. Tri obsojence so privezali k kolom; pred vsakim je stal častnik z vojaki in dana so bila že povelja. Dostojevski

je pozneje izjavil, da ni čutil žalosti, da zapušča svet, pa tudi časa ni imel. Občutil je samo mističen strah, vsega je prevladala misel, da prestopi za kakih pet minut v drugo, neznano življenje. Toda kakor ga je tudi pretreslo, se vendar ni zmedel. Očividec svedoči, da ni bil bleđ, da je precej hitro stopil na oder. Privezovanje se je končalo, povelja so bila dana, razen povelja „streljaj“ in vse bi bilo končano. Tedaj pa je bila kazen ustavljena. Večina obsojencev vesti o pomiloščenju ni pozdravila z veseljem, ampak jo smatrala za razžaljenje, v tako sovražno razpoloženje jih je spravila pravkar nad njimi izvršena procedura. Splošno razpoloženje slika Dostojevski v svojem „Dnevniku pisatelja“ tako-le: „Mi Petraševci smo stali na morišču in poslušali svojo obsodbo brez najmanjšega kesanja. Ne morem reči o vseh, toda mislim, da se ne motim, ako pravim, da bi tedaj, tisti trenutek, ako ne vsak, pa vsaj večina nas smatrala za nekaj nečastnega, odreči se svojemu prepričanju. Obsodba nam ni bila prečitana za šalo: skoro vsi obsojenci so bili prepričani, da bo izvršena, ter pretrpeli nad deset strašnih, neizrečeno strašnih minut pričakovanja smrti. Te zadnje minute so se nekateri iz nas instinktivno poglabili vase in pregledali hipoma vse svoje, še tako mlado življenje, so se morebiti pokesali nekaterih svojih slabih del, (takih, ki leže, skrita na dnu duše, človeku vse življenje na vesti); toda to delo, zaradi katerega smo bili obsojeni, te misli in spoznanja, ki so vladala nad našim duhom, to vse ni zahtevalo od nas nobenega kesanja, ampak se nam je zdelo kot nekaj očiščujočega, kot mučeništvo, za katero nam bo mnogo odpuščenega.“ Podatke je torej vzel Dostojevski iz svoje lastne skušnje in niso samo plod bujne pisateljeve domišljije in globokega, psihološkega opazovanja. Omenim naj, da je sodišče spremenilo Dostojevskemu smrtno kazen v osem let prisilnega dela v Sibiriji, toda car mu jo je znižal na štiri leta in da se po preteku te dobe uvrsti kot prostak k vojakom. Ta štiri leta prisilnega dela nam je opisal Dostojevski v svojih „Zapiskih iz mrtvega doma“.

Dr. V. B.

Književno poročilo. Znan slovenska pisateljica Zofka Kvedrova bo začela izdajati s prvim septembrom l. l. ženski list: „Ženski Svijet“, mesečnik za kulturne, socijalne in politične interese žensk. Naročnina stane letno 16 K, posamezni zvezki so po 1 K 50 v. Slovenski dopisi bodo tiskani v slovenskem jeziku. — Ker nimajo slovenske ženske nobenega svojega glasila in je na vsak način potrebno, da se v teh časih oglasijo tudi ženske o svojih pravicah, bo list velikega pomena in bo gotovo našel povsod veliko prijateljev. Treba je, da ga podpirajo ženske in moški, zakaj v teh razburkanih časih je treba tisoč in tisoč združenih rok, da bo v skupnem delu vzcvetelo prerojeno človeštvo v dobroti in ljubezni za bodoče dni. — Dopise, vprašanja in naročnino je pošiljati na naslov: Zofka Kveder-Demetrović, Zagreb, Pantovčak, 1 b.

— va.

